

Бованенко Юрій Миколайович,

КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗВЕРНЕННЯ
про офіційне тлумачення положень
частини першої статті 1241 Цивільного кодексу України

Керуючись п. 2 ст. 150 Конституції України, п. 4 ст. 13, 42, 43 Закону України «Про Конституційний Суд України»,

Прошу Конституційний Суд України:

Надати офіційне тлумачення положень частини першої статті 1241 Цивільного кодексу України, щодо **роз'яснення права повнолітніх непрацездатних дітей, які мають право на обов'язкову частку у спадщині, зокрема пенсіонерів за віком які вийшли на пенсію зі зниженням пенсійного віку.**

Положення частини першої статті 1241 Цивільного кодексу України (далі - Кодекс), за якою визначено, що „ малолітні, неповнолітні, **повнолітні непрацездатні діти спадкодавця, непрацездатна вдова (вдівець) та непрацездатні батьки** спадкують, незалежно від змісту заповіту, половину частки, яка належала б кожному з них у разі спадкування за законом (обов'язкова частка)“.

За обставинами справи, після смерті матері - , відкрилася спадщина за заповітом посвідченим Відповідачем. Згідно заповіту, все належне майно спадкодавця переходить та

Я звернувся із заявою до приватного нотаріуса міського нотаріального округу про прийняття ¼ частини спадщини (обов'язкова частка) після смерті матері яка померла року. Але нотаріус відмовила у видачі свідоцтва про право на обов'язкову частку у спадщині у зв'язку із тим, що на момент відкриття спадщини він не досяг загального пенсійного віку для чоловіків – 60 років,

отримував пенсію за віком на пільгових умовах, так як працював в районах Крайньої Півночі і місцевостях прирівняних до них, і тому, на її думку, вихід на пенсію на пільгових умовах не дає права на обов'язкову частку у спадщині.

Я є пенсіонером за віком відповідно до ст. 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 року № 1058-ІУ із застосуванням ст. 1 Тимчасової угоди між Урядом України і Урядом Російської Федерації про гарантії прав громадян, які працювали в районах Крайньої Півночі та місцевостях прирівняних до районів Крайньої Півночі у галузі пенсійного забезпечення, зі зниженням пенсійного віку на 5 років, що підтверджується копією пенсійного посвідчення

З цих підстав я вважаю, що на день смерті матері був непрацездатним, оскільки перебуває на обліку в Управлінні Пенсійного фонду України в м. та як непрацюючий пенсіонер за віком, а тому маю право на обов'язкову частку у спадщині незалежно від змісту заповіту, як це передбачено ст. 1241 ЦК України.

Предмет необхідного тлумачення:

- частина 1 статті 1241 Цивільного кодексу України щодо роз'яснення права на обов'язкову частку у спадщині пенсіонерів за віком які вийшли на пенсію зі зниженням пенсійного віку на 5 років на підставі ст. 1 Тимчасової угоди між Урядом України і Урядом Російської Федерації про гарантії прав громадян, які працювали в

районах Крайньої Півночі та місцевостях прирівняних до районів Крайньої Півночі у галузі пенсійного забезпечення, як повнолітніх непрацездатних дітей спадкодавця.

У відповідності до законодавства про соціальне та пенсійне забезпечення, а саме, згідно:

- Закону України «Про прожитковий мінімум» від 15 липня 1999 року N 966-XIV до осіб, які втратили працездатність, відносяться особи, які досягли встановленого законом пенсійного віку, особи, які досягли пенсійного віку, що дає право на призначення пенсії на пільгових умовах, та непрацюючі особи, визнані інвалідами в установленому порядку.
- Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», за яким непрацездатними є особи, які досягли пенсійного віку, отримують пенсію, як непрацездатні особи. Згідно ст.26 цього Закону встановлений для чоловіків з нормальними умовами праці (вік 60 років), після досягнення якого, маючи належний страховий стаж можна претендувати на отримання пенсії за віком.
- Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», пенсіонер - це особа, яка відповідно до цього Закону отримує пенсію, довічну пенсію;
- Цим же Законом передбачені такі види пенсійних виплат, як пенсія за віком, пенсія по інвалідності внаслідок загального захворювання (у тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства) та пенсія у зв'язку з втратою годувальника. Частиною 1 статті 26 Закону № 1058 визначено, що особи мають право на призначення пенсії за віком після досягнення віку 60 років та наявності страхового стажу не менше 15 років.

Аналіз норм чинного законодавства дає підстави зробити висновок, що «пенсіонер за віком» - це та особа, яка перебуває на обліку у відповідному територіальному управлінні Пенсійного Фонду України та отримує пенсію за віком, незважаючи на те, що її вік менший ніж визначений частиною першої віком статті 26 Закону №1058, оскільки норми діючого пенсійного законодавства при наявності певних, визначених законом умов, передбачають призначення пенсії за віком із зменшенням пенсійного віку, встановленого ст.26 Закону №1058.

Таким чином, я є пенсіонером за віком, а оскільки ст.1241 ЦК України не містить застережень щодо її застосування до осіб, яким пенсію за віком призначено на пільгових умовах на підставі Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», то маю право на обов'язкову частку у спадщині незалежно від змісту заповіту.

Обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні:

Офіційне тлумачення положень частини 1 статті 1241 Цивільного кодексу України є необхідним у зв'язку з наявністю неоднозначної судової практики щодо визначення непрацездатних осіб і неправомірної відмови нотаріуса, зокрема:

Рішенням районного суду області від 03 липня 2015 року по справі № суд задовольнив позов ОСОБА_3 до ОСОБА_4 про визнання права власності на спадкове майно в порядку спадкування за законом, третя особа - третя Дніпропетровська державна нотаріальна контора та визнав за ОСОБА_3 право власності в порядку спадкування за законом на 7/16 часток житлового будинку з надвірними будівлями та спорудами, розташованого по вул. Сизранцева 29 в м. Зміїв Харківської області та відповідну частину земельної ділянки для будівництва та обслуговування жилого будинку, господарських будівель.

В обґрунтування задоволення позову суд зазначив: «Що стосується тверджень ОСОБА_4 та її представника ОСОБА_2 стосовно того, що ОСОБА_3 не є непрацездатною особою, то в п. 2.3 рішення Конституційного Суду України від 11 лютого 2014 року по справі № 1-рп/2014 міститься наступні розяснення. Так, Конституційний Суд України,

розкриваючи зміст поняття „повнолітні непрацездатні діти, що використовується в абзаці першому частини першої статті 1241 Кодексу щодо права на обовязкову частку у спадщині, ґрунтується на положеннях Сімейного кодексу, а також пенсійного законодавства та законів України, які регулюють соціальне страхування і визначають поняття «непрацездатний».

З довідки № _____ від 12 травня 2014 року за підписом заступника начальника Управління пенсійного фонду України в _____ районі _____ області вбачається, що ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_4, перебуває на обліку в Управлінні та отримує пенсію за віком (список № 1) шахтар, загальний стаж 22 р. 08 міс. 21 день, в тому числі пільговий за сп. № 1 10 років 03 міс. 26 днів. (а.с. 11)

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про загальнообовязкове державне пенсійне страхування» непрацездатні громадяни - особи, які досягли встановленого законом пенсійного віку або визнані інвалідами, у тому числі діти-інваліди, а також особи, які мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника відповідно до цього Закону.

Положеннями ст. 1 Закону України «Про пенсійне забезпечення» громадяни України мають право на державне пенсійне забезпечення за віком, по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника та в інших випадках, передбачених цим Законом.

Крім того, п. «а» ч. 1 ст. 13 Закону України «Про пенсійне забезпечення» встановлено, що на пільгових умовах мають право на пенсію за віком, незалежно від місця останньої роботи працівники, зайняті повний робочий день на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці, - за списком № 1 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затверджуваним Кабінетом Міністрів України, і за результатами атестації робочих місць - після досягнення 50 років і при стажі роботи не менше 25 років у чоловіків, з них не менше 10 років на зазначених роботах, і не менше 20 років у жінок, з них не менше 7 років 6 місяців на зазначених роботах.

Як зазначалося вище, ОСОБА_3 є пенсіонером та отримує пенсію за віком (список № 1) шахтар.

На момент смерті батька позивачу за первісним позовом виповнилося 53 роки.

Законом України «Про загальнообовязкове державне пенсійне страхування» розкрито поняття непрацездатної особи, в якому наведено три категорії осіб яких законодавець вважає непрацездатними: особи, що досягли встановленого законом пенсійного віку; інваліди, а також особи, які мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника. Цим же законом визначено вік особи, з якого особі може бути призначено пенсію за віком, так для чоловіків визначено вік у 60 років. Однак, Законом України «Про пенсійне забезпечення» знижено пенсійний вік до 50 років, оскільки особи були зайняті на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці.

Відтак, суд доходить висновку, що пенсія призначена за віком та пенсія за віком на пільгових умовах, які виникають з різних підстав, є тотожними і породжують відповідні цивільно-правові наслідки для особи.

На підставі аналізу наведених положень суд дійшов висновку, що незалежно від змісту заповіту право на обовязкову частку у спадщині мають повнолітні непрацездатні діти спадкодавця, які в установленому законодавством порядку визнані пенсіонерами та отримують відповідну пенсію.

Таким чином, суд вважає достатним для визнання ОСОБА_3 непрацездатним, а відповідно таким, що має право на обовязкову частку у спадщині, наявність факту перебування його на обліку в управлінні Пенсійного фонду України, отримання ним пенсії, в т.ч. пенсії за віком на пільгових умовах, оскільки дана пенсія призначається саме за умови досягнення встановленого пенсійного віку, хоча його і знижено.»

В свою чергу, по _____ справі, рішенням _____ міськрайонного суду області від 08.02.2016 року по цивільній справі № _____ року, суд вирішив: «В задоволенні позову _____ до приватного нотаріуса _____ міського нотаріального округу _____ треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору: _____ та _____ про визнання протиправною та скасування постанови нотаріуса - відмовити повністю за безпідставністю».

Ухвалою апеляційного суду області у цивільній справі № від
13.04.2016 року та ухвалою Вищого спеціалізованого суду України від 17.06.2016р.
залишено без змін рішення міськрайонного суду області у цивільній
справі № від 08.02.2016 року.

Суди першої, апеляційної та касаційної інстанцій не надали належної оцінки рішення Конституційного Суду України № 1-рп/2014 від 11 лютого 2014 року, що містить офіційне тлумачення положень ст. 1241 ЦК України та розкриває зміст поняття «повнолітні непрацездатні діти», що використовується в абзаці першому частини першої статті 1241 ЦК України щодо права на обов'язкову частку у спадщині ґрунтується на положеннях ч. 3 ст. 75 Сімейного кодексу України, який відносить до категорії «непрацездатні» інвалідів 1, 11, 111 групи, а також на положеннях пенсійного законодавства та законів України, які регулюють соціальне страхування і визначають поняття «непрацездатний», а саме **частина четверта статті 1 Закону України «Про прожитковий мінімум»** від 15 липня 1999 року № 966-XIУ та абз. сімнадцять частини першої статті 1 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування від 9 липня 2003 року № 1058-1.

Також, судами не взято до уваги рішення Конституційного Суду України № 6-рп/2014 від 11 червня 2014 року, в якому розкривається зміст поняття «пенсіонер по старості», та визначено, що до пенсіонерів по старості, крім осіб, яким згідно з законодавством України призначено пенсію за віком, віднесено також осіб, що вийшли на пенсію за віком із зменшенням пенсійного віку, встановленого статтею 26 Закону України „Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування“ від 9 липня 2003 року № 1058-IV зі змінами, зокрема, на підставі статті 55 Закону України „Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи“ від 28 лютого 1991 року № 796-XII зі змінами, що є аналогічним до застосування ст. 1 Тимчасової угоди між Урядом України і Урядом Російської Федерації про гарантії прав громадян, які працювали в районах Крайньої Півночі та місцевостях прирівняних до районів Крайньої Півночі у галузі пенсійного забезпечення.

Таким чином, я вважаю, безпідставним посилання судів на те, що до мене не може бути застосовано положення ст. 1241 ЦК України, оскільки я не досяг 60-річного віку, тому, що вказана норма не пов'язує **повнолітніх непрацездатних дітей спадкодавця із досягненням особою певного віку, а передбачає спадкування, незалежно від змісту заповіту, половини частки, яка належала б кожному з них у разі спадкування за законом.**

Отже, саме з метою забезпечення реалізації та захисту конституційних прав спадкоємців та, визначення вірного застосування зазначених норм, враховуючи актуальність цього звернення в світі законодавчої неврегульованості, необхідно надати офіційне тлумачення частини 1 статті 1241 Цивільного кодексу України.

Додатки:

- копія рішення районного суду області від 03.07.2015 р.
 - копія рішення міськрайонного суду області від 08.02.2016 р.
 - копія ухвали апеляційного суду¹ області від 13.04.2016р.
 - копія ухвали Вищого спеціалізованого суду України від 17.06.2016р.
 - копія пенсійного посвідчення
 - копія постанови нотаріуса про відмову у видачі свідоцтва
 - копія рішення Конституційного суду від 11.02.2014р. №1-рп/2014
 - копія рішення Конституційного суду від 11.06.2014р. №6-рп/2014
 - текст статті 1241 ЦК України.
 - витяг із Закону України «Про прожитковий мінімум»
- Конституційне звернення подається у 3-х прим.

06 вересня 2016 р.

Бованенко Ю.М.